

127. TIISTAINA 24. LOKAKUUTA 2000

kello 14

Päiväjärjestys**Ilmoituksia****Toinen käsittely**

1)	Hallituksen esitys laiksi Kansaneläkelaitoksen rahoituksen väliaikaisesta muuttamisesta vuonna 2001	4146
	Hallituksen esitys HE 107/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 18/2000 vp	
2)	Hallituksen esitys oluen matkustajatuomisten määriä koskevan lainsäädännön muuttamisesta	4146
	Hallituksen esitys HE 112/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 19/2000 vp	
3)	Hallituksen esitys laiksi tapaturma- ja liikennevakuutuslaitoksilta vuodelta 2001 perittävästä maksusta	4146
	Hallituksen esitys HE 117/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 20/2000 vp	
4)	Hallituksen esitys laiksi yhtiöveron hyvityksestä annetun lain 6 a ja 6 b §:n muuttamisesta	4146
	Hallituksen esitys HE 108/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 22/2000 vp	
5)	Hallituksen esitys laiksi tieliikennelain muuttamisesta	4146
	Hallituksen esitys HE 72/2000 vp
Liikennevaliokunnan mietintö LiVM 8/2000 vp	
6)	Hallituksen esitys laiksi luotsauslain muuttamisesta	4147
	Hallituksen esitys HE 92/2000 vp
Liikennevaliokunnan mietintö LiVM 9/2000 vp	

- 7) Hallituksen esitys laiksi vakuutusyhtiölain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi; Hallituksen esitys laiksi työeläkevakuutusyhtiöistä annetun lain 12 §:n muuttamisesta 4147
Hallituksen esitys HE 32, 63/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 22/2000 vp
- 8) Hallituksen esitys laeiksi eläkesäätiölain ja vakuutuslainsäädännön muuttamisesta 4147
Hallituksen esitys HE 95/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 23/2000 vp
- 9) Hallituksen esitys laiksi työvoimapolitiisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain muuttamisesta..... 4147
Hallituksen esitys HE 158/2000 vp
Työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnan mietintö TyVM 6/2000 vp

Ensimmäinen käsittely

- 10) Hallituksen esitys laiksi arpajaisverolain 4 ja 5 §:n muuttamisesta 4147
Hallituksen esitys HE 105/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 23/2000 vp
- 11) Hallituksen esitys laeiksi sotilasoikeudenkäyntilain, yleisistä syytäjistä annetun lain 9 §:n ja sotilaskurinpitolain muuttamisesta 4149
Hallituksen esitys HE 100/2000 vp
Lakivaliokunnan mietintö LaVM 8/2000 vp

Lähetekeskustelu

- 12) Hallituksen esitys Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussääntönsä hyväksymisestä sekä laeiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja rikoslain muuttamisesta... 4149
Hallituksen esitys HE 161/2000 vp

Mietintöjen pöydällepano

- 13) Hallituksen esitys vuoden 2000 toiseksi lisätalousarvioksi; Hallituksen esitys vuoden 2000 toista lisätalousarviota koskevan hallituksen esityksen (HE 111/2000 vp) täydentämisestä 4154
Hallituksen esitys HE 111, 139/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 24/2000 vp
Lisätalousarvioaloite LTA 22, 23/2000 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenuuto

Nimenuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:

Esko Aho /kesk
 Jouni Backman /sd
 Eva Biaudet /r
 Tuija Brax /vihr
 Kaarina Dromberg /kok
 Mikko Elo /sd
 Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk
 Tapio Karjalainen /sd
 Paula Kokkonen /kok
 Markku Laukkanen /kesk
 Suvi Lindén /kok
 Markku Markkula /kok
 Margareta Pietikäinen /r
 Leena Rauhala /skl
 Sari Sarkomaa /kok
 Suvi-Anne Siimes /vas
 Säde Tahvanainen /sd
 Esko-Juhani Tennilä /vas
 Irja Tulonen /kok
 Unto Valpas /vas
 Jari Vilén /kok
 Ulla-Maj Wideroos /r

Eduskuntatyöhön liittyvissä tehtävissä olevat edustajat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavat ilmoitukset poissaolosta täysistunnosta eduskuntatyöhön liittyvän tehtävän vuoksi:

24.10. edustajat
 Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk
 Suvi Lindén /kok
 24. ja 25.10. edustaja
 Mikko Elo /sd
 24.—26.10. edustajat
 Jouni Backman /sd
 Tuija Brax /vihr
 Paula Kokkonen /kok

Markku Laukkanen /kesk
 Ulla-Maj Wideroos /r
 24.—27.10. edustajat
 Kaarina Dromberg /kok
 Tapio Karjalainen /sd
 Markku Markkula /kok
 Margareta Pietikäinen /r
 Leena Rauhala /skl
 Säde Tahvanainen /sd
 Irja Tulonen /kok
 Unto Valpas /vas

Sairauspoissaolot

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavat ilmoitukset poissaolosta täysistunnosta sairauden vuoksi:

24.10. edustajat
 Suvi-Anne Siimes /vas
 Esko-Juhani Tennilä /vas

Poissaololuvat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on myöntänyt seuraavat luvat poissaoloon täysistunnosta muun syyn vuoksi:

24.10. edustajat
 Rauha-Maria Mertjärvi /vihr
 Marjatta Vehkaoja /sd
 Jari Vilén /kok

U-asiat

Puhemies: Ilmoitetaan, että valtioneuvosto on 19 päivänä lokakuuta 2000 päivätyllä kirjelmälään toimittanut eduskunnalle perustuslain 96 §:n 2 momentissa tarkoitettut Euroopan unionin asiat n:ot U 48—50/2000 vp.

Ilmoitetaan edelleen, että puhemies on tänään toimittanut mainitut asiat käsiteltäviksi suureen valiokuntaan, jolle asian n:o U 48 osalta valtiovarainvaliokunnan sekä asioiden n:ot U 49 ja 50 osalta liikennevaliokunnan on annettava lausunto.

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:**1) Hallituksen esitys laiksi Kansaneläkelaitoksen rahoituksen väliaikaisesta muuttamisesta vuonna 2001**

Toinen käsittely
Hallituksen esitys HE 107/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 18/2000 vp

Puhemies: Ensimmäisessä käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen toinen käsittely päättyy.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Hallituksen esitys oluen matkustajatuumisten määriä koskevan lainsäädännön muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys HE 112/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 19/2000 vp

Puhemies: Ensimmäisessä käsittelyssä päätetyt, hallituksen esitykseen sisältyvät 1., 3. ja 4. lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

1., 3. ja 4. lakiehdotus hyväksytään.

Eduskunta pysyy ensimmäisessä käsittelyssä tekemässään päätöksessä hallituksen esitykseen sisältyvän 2. lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely päättyy.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Hallituksen esitys laiksi tapaturma- ja liikennevakuutuslaitoksilta vuodelta 2001 perittävästä maksusta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys HE 117/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 20/2000 vp

Puhemies: Ensimmäisessä käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen toinen käsittely päättyy.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Hallituksen esitys laiksi yhtiöveron hyvi-tyksestä annetun lain 6 a ja 6 b §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys HE 108/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 22/2000 vp

Puhemies: Ensimmäisessä käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen toinen käsittely päättyy.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Hallituksen esitys laiksi tieliikennelain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys HE 72/2000 vp
Liikennevaliokunnan mietintö LiVM 8/2000 vp

Puhemies: Ensimmäisessä käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen toinen käsittely päättyy.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Hallituksen esitys laiksi luotsauslain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys HE 92/2000 vp
Liikennevaliokunnan mietintö LiVM 9/2000 vp

Puhemies: Ensimmäisessä käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen toinen käsittely päättyy.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Hallituksen esitys laiksi vakuutusyhtiö-lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys laiksi työeläkevakuutusyhtiöistä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys HE 32, 63/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 22/2000 vp

Puhemies: Ensimmäisessä käsittelyssä päätetyt, hallituksen esitykseen n:o 32 sisältyvät 1.—4. lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Hallituksen esitykseen n:o 32 sisältyvät 1.—4. lakiehdotus hyväksytään.

Eduskunta pysyy ensimmäisessä käsittelyssä tekemässään päätöksessä hallituksen esitykseen n:o 63 sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely päättyy.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Hallituksen esitys laeiksi eläkesätiölain ja vakuutuskassalain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys HE 95/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 23/2000 vp

Puhemies: Ensimmäisessä käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten toinen käsittely päättyy.

Asia on loppuun käsitelty.

9) Hallituksen esitys laiksi työvoimapolitiisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys HE 158/2000 vp
Työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnan mietintö TyVM 6/2000 vp

Puhemies: Ensimmäisessä käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen toinen käsittely päättyy.

Asia on loppuun käsitelty.

10) Hallituksen esitys laiksi arpajaisverolain 4 ja 5 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 105/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 23/2000 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 23. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotus yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

¹ **Matti Saarinen /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Ihan lyhyesti näin paikaltani.

Tämän asian yhteydessä haluaisin kiinnittää koko eduskunnan huomiota siihen, että myös tulevaisuudessa sekä Raha-automaattiyhdistyksen-

le, Suomen Hippokselle että Veikkaus Oy:lle voidaan myös eduskunnan lainsäädäntötoimiteiden varmistaa ja taata sellaiset toimintaedellytykset, että näiden tahojen voitotvarat edelleenkin ovat miljardiluokalla käytettävissä yleishyödyllisiin tarkoituksiin, joita meillä on todella paljon. Tässä on ilmennyt sellaisia uhkakuvia, että näiden tahojen varainhankintaedellytykset ovat uhanalaisena.

Tämän puheenvuoron halusin käyttää, etenkin kun näin paljon kollegoja on paikalla. Siis pidetään näistä meidän kansallisista monopoleistamme hyvää huolta myös jatkossa!

2 Maria Kaisa Aula /kesk: Arvoisa puhemies! Lakiehdotushan valtiovarainvaliokunnasta oli yksimielinen. Tavoitteena oli se, että Raha-automaattiyhdistyksen ja Ålands Penningautomatföreningsin arpajaisverotustaso korotetaan samaksi kuin Veikkauksen ja Hippoksen. Siinä mielessä laki on aika selkeä ja helppo hyväksyä. Tämähän tuottaa valtiolle lisää tuottoa 65 miljoonaa, josta 3 miljoonaa palautuu Ahvenanmaalle.

Ensi vuoden budjettiin kuitenkin liittyy Raha-automaattiyhdistyksen osalta myös muita isoja asioita, joihin ed. Saarinenkin viittasi, jotka varmasti tulevat osaltaan budjetin yhteydessä tarkemmin käsitellyiksi ja joihin kantaa otetaan. Muun muassa siellä on se, että Raha-automaattiyhdistyksen tuotosta ensikin vuoden budjetin mukaan jäisi 229 miljoonaa käyttämättä, ilman että sitä kohdennetaan mihinkään sosiaalipolitiikan, terveyspolitiikan tai muiden tärkeiden asioiden kannalta hyviin kohteisiin. Samaten Raha-automaattiyhdistyksen tuottoa on suunnattu jatkuvasti myös uusiin lakisääteisiin kohteisiin. Näihin asioihin varmasti valiokunta palaa varsinaisessa budjettimietinnössä.

3 Marja-Liisa Tykkyläinen /sd: Arvoisa puhemies! Täällä on puhuttu Raha-automaattiyhdistyksen tuotosta ja todettu, että tämä on verotuksen liittyvä lainsäädäntö. Arvoisa puhemies, haluan todeta myöskin, että tämä koskee eurokolikoiden käyttöön ottamista vuoden 2002 alusta ja sitä, että ollaan siihen valmiita, että meillä on myös kaikki laitteet kunnossa.

Arvoisa puhemies, haluan todeta myöskin, että tämä lainsäädäntö kyllä koskee ensi vuoden tulo- ja menoarviota ja täällä on käytetty jo puheenvuoroja arpajaislain muutoksesta, joka liittyy myöskin siihen, että arpajaislainsäädännön

tuotto tulee ohjata niihin tarkoituksiin, joihin sitä Suomessa eniten tarvitaan, kuten liikunta, urheilu, nuorisotyö jne.

4 Jari Koskinen /kok: Arvoisa rouva puhemies! Olen samaa mieltä kuin ed. Saarinen siitä, mitä hän puhui ylipäätään, että veikkausvoittoroja tai ... (Hälinää)

Puhemies (koputtaa): Nyt kehotan edustajia jättämään yksityiset keskustelunsa tai ainakin siirtämään ne salin ulkopuolelle.

Puhuja: Arvoisa rouva puhemies! Olen samaa mieltä kuin ed. Saarinen puheenvuorossaan. Tämä on arpajaisverolaki, jonka mukaan valtiolle tulee rahaa arpajaisjärjestämisestä, mutta on ehkä kuitenkin hyvä muistuttaa tässä vaiheessa, että kaikki nämä monopolit joskus murtuvat. Tulevaisuudessa voi olla, että enää tällä tavalla ei rahaa valtiolle näin paljon pystytä keräämäänkään. Tällä hetkellä on helppo pelata erilaisia rahapelejä Internetin välityksellä, ja tulevaisuudessa se on entistä helpompaa. Siinä mielessä kannattaa pitää silmät auki ja katsoa, mitä tapahtuu maailmalla. Voi olla, että tämänkin sampo joskus aikanaan ehtyy.

5 Mauri Salo /kesk: Arvoisa rouva puhemies! On ihan perusteltua, että Ahvenanmaa ja Manner-Suomi saatetaan samalle tasolle arpajaisveron osalta. On muistettava myös se, että Ahvenanmaalle on annettu erillisoikeus harjoittaa rahapeli-toimintaa ja on syytä edellyttää, kun sitä toimintaa myös valvotaan, että se toiminta on ainoastaan siellä Ahvenanmaalla eikä ulotu tänne Manner-Suomeen. Meillä on yksinoikeudellisuus näissä rahapeliyhtiöissä Veikkauksella, Suomen Hippoksella ja Raha-automaattiyhdistyksellä.

Nämä tuotot tänä päivänä kohdentuvat nimenomaan yleishyödyllisiin tarkoituksiin, ja meidän on syytä yleisestikin myös eurooppalaisessa lainsäädännössä ottaa huomioon se, että ei vaaranna tätä yksinoikeudellisuutta eikä avata sitä mahdollisuutta muille. Niin kuin ed. J. Koskinen tuossa omassa puheenvuorossaan totesi, voi olla, että jonain päivänä tänne tulee ulkomaisia yhtiöitä. Korostan sitä, että meidän omassa kansallisessa lainsäädännössämme on syytä olla erittäin tarkka, säätää lait huolellisesti eikä avata tätä kilpailumahdollisuutta muille.

⁶ **Pentti Tiusanen /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Nimenomaan näin pitää menetellä. Me voimme estää rahapeliyhtiöiden ja bisneksen tuloon tähän maahan niin, että budjetit tulee rakentaa niin, että me voimme rahoittaa normaalit kuntien ja valtion toiminnan budjettirahoituksesta, ei niin, että me käytämme rahapeliyhtiöiden, suomalaisten monopolien tuottoa budjettirahoitukseen. Tuotot pitää ohjata yleishyödylliseen käytäntöön. Tämä menettely, jos näin tehdään, nimenomaan tukee näiden meidän omien yleishyödyllistä toimintaa rahoittavien yhtiöiden tulevaisuutta.

⁷ **Kari Uotila /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Viime kaudella tässä salissa monta kertaa jouduimme kysymään hallitukselta, missä viipyy arpajaislaki. Tämä nyt ei siihen kokonaisuuteen liity, mutta kun täällä on kannettu huolta rahapelin tuoton säilymisestä kansallisena niin, että hyväntekeväisyyteen, yleishyödylliseen toimintaan sitä voitaisiin kohdentaa, niin nyt kun tämä arpajaislakipaketti on täällä, niin toivottavasti se saa sellaisen muodon ja sillä tavalla tästä talosta tulee läpi menemään, että todellakin ne uhkat, jotka kansalliselle toiminnalle ja monopolille ovat olemassa, pystytään torjumaan ja tätä arvokasta työtä ja tulohankkimista jatkossakin harjoittamaan.

Yleiskeskustelu päättyy.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotuksen sisältö hyväksytään keskustelut-ta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyy.

11) Hallituksen esitys laeiksi sotilasoikeudenkäyntilain, yleisistä syyttäjästä annetun lain 9 §:n ja sotilaskurinpitolain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys HE 100/2000 vp

Lakivaliokunnan mietintö LaVM 8/2000 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 8. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotukset yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotusten sisältö hyväksytään keskustelut-ta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyy.

12) Hallituksen esitys Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön hyväksymisestä sekä laeiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja rikoslain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 161/2000 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

¹ **Ulkoasiainministeri Erkki Tuomioja:** Arvoisa puhemies! Eduskunta saa tänään käsiteltäväkseen poikkeuksellisen mittavan esityksen. Sopimus, jonka hyväksymistä se koskee, on myös poikkeuksellisen tärkeä. Ei ole liioiteltua puhua historiallisesta tapahtumasta.

Kansainvälisen rikostuomioistuimen perustaminen on yksi osoitus muuttuneesta suhtautumisesta sotarikoksiin ja törkeisiin ihmisoikeusrikkomuksiin. Kylmän sodan jälkeiset veriset sisällissodat ovat saaneet kansainvälisen yhteisön tunnustamaan, että kansanmurhat, vakavat sotarikokset ja rikokset ihmisyyttä vastaan eivät ole valtion sisäinen asia. Kansainvälisen yhteisön tehtävänä on viime kädessä varmistaa, etteivät tällaiset rikokset jää rankaisematta.

Ihmisoikeuksien vahvistuminen universaalisti samoin kuin kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ja kansainvälisen rikosoikeuden kehitys ovat osaltaan luoneet edellytyksiä tuomioistuimen perustamiselle. Tuomioistuimen toimivalta perustuu vakiintuneeseen kansainväliseen oikeuteen. Kysymys ei ole siten uusista normeista vaan aikaisempaa tehokkaammasta mekanismista siviiliväestön suojaksi kehitettyjen normien täytäntöön panemiseksi. Tähän saakka kansainvälisistä rikoksista tuomitseminen on poikkeus-

tapauksia lukuun ottamatta ollut asianomaisten valtioiden vastuulla. Valtioilla on niin kutsutun universaaliperiaatteen mukaan oikeus omalla alueellaan pidättää ja saattaa oikeuden eteen kansainvälisistä rikoksista epäillyt henkilöt näiden kansalaisuudesta riippumatta. Tähän saakka ei kuitenkaan ole ollut keinoa näiden henkilöiden saattamiseksi vastuuseen, jos valtiot ovat olleet haluttomia toimimaan. Tämä on ollut pikemminkin sääntö kuin poikkeus. Eichmannin tapauksesta Pinochetin tapaukseen on ollut pitkä matka, jonka varrella on ollut harvoja maamerkkejä.

Kansainvälisen rikostuomioistuimen merkitys on siinä, että se voi ottaa käsiteltäväkseen asian silloin, kun valtiot eivät käytä niille kuuluvaa tuomiovaltaa. Tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvista rikoksista voidaan kuitenkin edelleen tuomita myös kansallisesti. Kansainvälinen rikostuomioistuin voi sivuuttaa kansallisen toimivaltaisen tuomioistuimen vain tarkasti määritellyissä poikkeustapauksissa: kun valtio itse on rikollisten käsissä tai hajonnut, poliittisesti haluton tai institutionaalisesti kyvytön asianmukaisen oikeudenkäynnin läpiviemiseen. Muissa tapauksissa tuomioistuimen toimivallan käyttöä koskevat menettelyt aktivoivat valtioita itse käyttämään niille kuuluvaa tuomiovaltaa. Jugoslavian ja Ruandan kansainväliset sotarikostuomioistuimet samoin kuin Kambodzhaan ja Sierra Leoneen kansainvälisellä tuella perustettavat erityistuomioistuimet ovat esimerkkejä tilanteista, joissa valtio ei kykene yksin huolehtimaan massiivisten rikosten tutkinnasta ja niiden tuomitsemisesta.

Nyt perustettava tuomioistuin on luonteeltaan pysyvä ja sillä on yleinen toimivalta. Pysyvän tuomioistuimen edut verrattuna ad hoc -lähestymistapaan ovat ilmeiset. Uuden tuomioistuimen perustaminen kutakin tapausta varten vie aikaa ja voimavaroja. Lisäksi jälkikäteen perustettavia tuomioistuinta voidaan myös syyttää laillisuusperiaatteen vastaisesta taannehtivasta oikeudenkäytöstä. Tuomioistuimen perustaminen kansainvälisellä sopimuksella ilman taannehtivaa toimivaltaa on sen puoluettomuuden ja uskottavuuden peruslähtökohta. Kysymys on myös yleisestäävyydestä. Tuomioistuimen olemassaolo ja sen valta antaa sitovia päätöksiä rikosasioissa korostaa kansainvälisiä rikoksia koskevien normien asemaa oikeudellisesti velvoittavina ja sellaisina, joiden noudattaminen ei ole vapaaehtoisia ja joiden rikkomisen ei jää seurauksitta. Vi-

me kädessä tuomioistuimen perustamisella pyritään näiden rikosten ennalta ehkäisemiseen.

Konfliktin jälkeinen tilanne, diktatuurin sortuminen tai kansanmurhasta toipuminen, on aina arkaluontoinen prosessi, jossa sisäisen tai alueellisen vakauden säilyttäminen voi olla ensisijainen tavoite. Rikosoikeudenkäynnin aloittaminen ei välttämättä ole paras tapa edistää esimerkiksi tulitaukoneuvotteluja. Rauha ja oikeudenmukaisuus saattavat hetkellisesti olla ristiriidassa keskenään. Perussääntö antaa YK:n turvallisuusneuvostolle valtuudet lykätä oikeudenkäyntiä, milloin se katsoo kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseen liittyvien pakottavien syiden tätä vaativan. Pitkällä tähtäyksellä vakavampiin rikoksiin syyllistyneiden saattaminen vastuuseen teoistaan auttaa kuitenkin tervehdyttämään yhteiskuntakulttuuria ja katkaisemaan koston ja väkivallan kierteen. Kansainvälisellä rikostuomioistuimella on merkittävä rooli konfliktien jälkihoidossa, kestäväen rauhan ja demokraattisen yhteiskunnan edellytysten rakentamisessa. Tätä osoittaa myös turvallisuusneuvostolle annettu valta saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi tilanteita, joissa tällaisia rikoksia on ilmeisesti tehty.

Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön on allekirjoittanut 114 valtiota ja sen on ratifioinut jo 21. EU-maiden enemmistö pyrkii ratifiointiin vielä tämän vuoden aikana. Tarkoituksena on, että myös Suomi ratifioisi perussäännön vuoden loppuun mennessä. Perussäännön kansainvälisen voimaantulon uskotaan tapahtuvan lähivuosina.

Vaikka Kansainvälisen rikostuomioistuimen perustamisella on laaja kansainvälinen tuki, Yhdysvallat ei ole allekirjoittajien joukossa. On kuitenkin huomattava, että Yhdysvaltain varauksellinen suhtautuminen ei koske tuomioistuimen tarkoitusta ja tavoitteita vaan tiettyjä perussäännön määräyksiä. Yhdysvallat on myös osallistunut rakentavasti perussääntöä täydentävien asiakirjojen valmisteluun. On syytä toivoa, että pidemmällä tähtäyksellä tuomioistuimesta tulisi sanan kaikissa laajemmissa merkityksissä todella universaali.

Kansainvälisen rikostuomioistuimen perustamista koskevia neuvotteluja on seurannut suuri määrä kansalaisjärjestöjä kaikkialla maailmassa. Ne seuraavat myöskin ratifiointiprosessia. Näillä on ollut merkittävä rooli myös tuomioistuin-

hankkeen tunnetuksi tekemisessä ja nyt ratifioinnin edistämisessä.

Tuomioistuimen perustamisella edistetään Suomen ulkopoliittikan keskeisiä tavoitteita. Kysymys on perustuslainkin tarkoittamasta kansainvälisestä yhteistyöstä rauhan ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi. Suomi on kuulunut hankkeen alkuperäisiin kannattajiin ja on antanut merkittävän panoksen tuomioistuimen perustamisesta käytyihin neuvotteluihin. Käsitykseni mukaan meillä on kaikki syyt tukea kansainvälisen rikostuomioistuimen pikaista perustamista.

² **Kimmo Kiljunen /sd:** Arvoisa puhemies! Ministeri Tuomioja aloitti puheenvuoronsa korostamalla, että olemme ottamassa historiallista askelta. Itse asiassa me kansanedustajat ehkä emme oivallakaan, kuinka merkittävästä prosessista on kysymys, kun kansainvälistä rikostuomioistuinta on perustettu ja nyt ne asiakirjat ovat meillä ratifioitavana. Olemme paljon eduskunnassa ja myöskin yhteiskunnassa puhuneet viime aikoina globalisaatiosta. Globalisaatiolla ymmärretään sitä prosessia, jossa maailma on voimakkaasti pienentymässä, ihmisyhteisöt ovat muotoutumassa yhdeksi yhtenäiseksi erilaisuuksia sisältäviksi sosiaalisiksi järjestelmäksi. Kanssakäymisen muodot tiivistyvät taloudesta kulttuuriin ja myöskin politiikkaan.

Yksi osa-alue, jossa globalisaatio näkyy aivan erinomaisesti, on ihmisoikeudet. Viime aikoina olemme yhä enemmän voineet alleviivata sitä, että kansainväliset ihmisoikeudet ovat universaaleja. Ihmisoikeudet eivät perustaltaan noudata kansallista suvereniteettia, vaan ihmisoikeudet ovat jakamattomia, ympäri maailman kaikille ihmisille perustaltaan saman kaltaisia.

Tällä prosessilla, että olemme nyt synnyttämässä kansainvälistä rikostuomioistuinta, ollaan ensi kertaa tunnistamassa ihmisoikeuksien universaalisuus siihen mittakaavaan nähden, että yksilöt syyllistyessään sellaisiin rikoksiin, jotka ovat merkittävimpiä ihmisoikeuksien kunnioittamisen kannalta, voidaan vetää vastuuseen kansainvälisellä tasolla. Kuten ministeri Tuomioja puheenvuorossaan toi esille, kysymys on ennen kaikkea vakavista sotarikoksista, kansanmurhasta ja rikoksista ihmisyyttä vastaan. Tässä mielessä rikostuomioistuimen toimivalta on tältä osin haluttu määrittää keskeisimpiin ihmisoikeuksiin. Mutta olennaisinta on se, että kysymys on siitä, että yksilö syyllistyessään tämän kaltaisiin

rikoksiin voidaan vetää kansainväliseen vastuuseen.

Meillä on jo pitkään toiminut Haagissa kansainvälinen tuomioistuin. Sen luonne on kuitenkin toisenlainen. Kansainvälinen tuomioistuin nimenomaan toimii viime kädessä tuomioistuimena, myöskin sovittelevana elimenä, valtioiden välisissä kiistakysymyksissä. Siellä ovat haasteen alla valtiot, eivät yksilöt. Tässä on ensi kerran siirrytty siihen tilanteeseen, että nimenomaan yksilöt joutuvat vastaamaan teoistaan, jos eivät kansallisissa puitteissa niin viime kädessä kansainvälisissä puitteissa, silloin kun on kysymys perustavaa laatua olevista ihmisoikeuksista.

Tämä prosessi, niin sanottu Rooman prosessi, päättyi tähän sopimusjärjestelyyn vuonna 1998. Sopimuksen on allekirjoittanut tähän mennessä, kuten ministeri totesi, 114 maata. Se, mikä siinä on erikoisena kummajaisena, johon ministerikin viittasi, on se, että ihmisoikeuksien esitaistelija maailmassa esiintynyt Yhdysvallat pidättäytyi allekirjoittamasta Rooman sopimusta. Aina-kin yhtenä perusteena oli se, että oli kyse muun muassa amerikkalaisista sotilasta ja heidän mahdollisesta osallistumisestaan prosesseihin ja tilanteisiin, joissa rikotaan ihmisyyttä tai ihmisoikeuksia tai nimenomaan syyllistytään sen kaltaisiin sotarikoksiin, että mahdollinen kansainvälinen rikostuomioistuin voisi asettaa heidän syytteen alle. Amerikkalaiset totesivat, että amerikkalaisia sotilaita ei tuomita missään muualla kuin amerikkalaisessa tuomioistuimessa. Tämä oli voimakas kannanotto. Se oli kannanotto, jossa ihmisoikeuksien esitaistelijana toiminut valtio osoitti tässä suhteessa voimakkaasti rajoittuneisuutta ja sitä kautta selkeästi, valitettavasti, kyseenalaisti tämän laajan, merkittävän prosessin.

On hyvin tärkeää, että Suomi on yksi allekirjoittajamaista, ja sitäkin tärkeämpää on se, että ratifiointiprosessi käynnistyy eduskunnassa. Mitä pikemmin se tehdään, sitä nopeammin saadaan ne 60 valtiota täyteen, joiden ratifiointia edellytetään, jotta tämä rikostuomioistuin voi aloittaa työnsä.

³ **Pentti Tiusanen /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Varmasti on paljon merkittävämmästä asiasta ja historiallisesta tilanteesta todellakin kysymys kuin puhujalistan pituus ennakoi. YK:n tukeminen on tärkeää. Tänään YK:n päivänä varmasti on varsin hyvä hetki käsitellä tämä hallituksen esitys.

Ihmisoikeuksia on kuitenkin paljon helpompi globaalissakin mielessä arvioida vaikkapa Afganistanissa tai Pohjois-Koreassa kuin esimerkiksi Saudi-Arabiassa. Luulen, että Yhdysvallat on nimenomaan tämän tyyppisen arvion tekijöitä. Yhdysvallathan on pitänyt itsellään ikään kuin privilegion arvioida, missä on ihmisoikeuksissa arvostelemisen aihetta, mutta ei asetu itse arviotavaksi, niin kuin ed. Kiljunenkin huomautti.

Toivon sekä valiokunnalle että myöhemmin tietysti ulkoministeriölle ja valtioneuvostolle tässä asiassa menestystä ja sitä, että Suomi mahdollisimman nopeasti ratifioi sopimuksen.

4 Gunnar Jansson /r: Värderade talman, arvoisa rouva puhemies! Tämä on todellinen historiallinen päivä, äärimmäisen tärkeä asia. Olen täysin vakuuttunut siitä, että sekä perustuslakivaliokunnalla että lakivaliokunnalla on tarpeeksi työtä tämän laajan esityksen käsittelyn yhteydessä. Mutta se on, kuten sanottu, äärimmäisen tärkeä.

Esimerkiksi artikla 8. Jos tämä artikla olisi ollut voimassa 10 viime vuoden aikana Euroopassa tai muuallakin, kuten yleissopimuksessa ehdotetaan, niin vaikka artiklan 8 rikosten tunnusmerkistö on äärimmäisen laaja, eittämättä tuomioistuimella olisi ollut kylliksi työtä ainoastaan Euroopan mannermaata koskeissa asioissa. Artikla 8 on todella niin keskeinen, että siihen kannattaa paneutua kunnolla sekä lakivaliokunnassa että perustuslakivaliokunnassakin.

Käsitykseni mukaan tällä on nimittäin osittain liittyväkohdat esimerkiksi artiklaan 120, jonka mukaan perussääntöön ei voi tehdä varauksia. Kansainvälisoikeudellisesti yleensä saa, mutta totta kai tämä on niin tärkeä ja niin kerta kaikkiaan uusi ilmiö kansainvälisoikeudellisella areenalla, että tällainen kieltoartikla on ymmärrettävä. Se on ilmeisesti syy siihen, miksi esimerkiksi USA ei ole allekirjoittanut tätä perussääntöä. Se on mahdollista.

Mutta kun toisaalta on tällainen varaumientekokieltoartikla, niin on toisaalta myöskin minusta pantava merkille, katsotaan nyt, missä ne olivat, siirtymämääräykset. Vaikka siis sopijavaltio nyt tai myöhemmin ratifioi tai muuten hyväksyy perussääntöön, sillä on kuitenkin seitsemän vuotta aikaa odottaa, ennen kuin ao. määräykset astuisivat voimaan siinä valtiossa. Tämä on merkittävä heikennys. Tämä on ollut ihan kansainvälisesti oikeudellisestikin aika suurikin ongelma, että näin pitkä ylimenokausi on käytettä-

vissä, kun toisaalta siis ei ole varaumientekomahdollisuutta. Elikkä nämä ovat nyt ääripää. Osittain voi olla oikeus varauksiin, osittain tämmöiset laajat ylimenokaudet, mutta teknisesti tämä on minusta kauneusvirhe suoraan sanoen.

Lopuksi, rouva puhemies: On totta, että tähän asti ainoastaan 21 maata on ratifioinut artiklan 126. Vaatii 60 ratifiointia, ennen kuin tämä perussääntö astuu voimaan. Tämä on äärimmäisen tärkeää. Aivan oikein, että Suomi ennen uutta vuotta, eli tämän vuoden aikana, ratifioi, mikä todella on mahdollista riippumatta siitä, että tähän tarvitaan erittäin tunnollista työtä, mutta on tärkeää Suomelle, että näin tapahtuu. Olisi ehkä aika hyödyllistäkin meille kuulla, jos oikeusministerillä on tieto siitä suurin piirtein, mihin mennessä olisi saatavilla kasaan nämä 60 maata, jotta se voisi ... Okei, katsotaan, jos ministeri vastaa.

5 Erkki Pulliainen /vihr: Arvoisa puhemies! Suunniteltu puheenvuoroni pituus on 2 minuuttia 10 sekuntia, joten tulen tänne eteen.

Ulkoministeri aloitti puheenvuoronsa toteamalla, että kysymys on historiallisesta hallituksen esityksestä. Ed. Jansson äskeisen puheenvuoron aloitti vielä voimakkaammalla ilmaisulla historiallisuuden suhteen. Ed. Kiljunen puhui globalisoitumisesta ja sen tuomista velvoitteista.

Arvoisa puhemies! Minun lyhyt puheenvuoroni sattuu globalisaation saumaan, eli mikä on ehkä tässä maailmanlaajuistumisen kentässä ehkä se ydinasia, joka asettaa tälle asialle erinomaisen suuren kiireen, johon ed. Janssonkin äsken viittasi? Toisekseen, kysymys on eräällä tavalla vihonviimeisestä hetkestä. Se vihonviimeinen hetki minun mielestäni syntyy siitä, että maailman luonnonvarat niillä alueilla, missä väestö runsastuu kovaa vauhtia, ehtyvät erinomaisen kiihtyvällä nopeudella, mikä tarkoittaa sitä, että valtiokoneistosta tulee eräänlaisia luonnonvarojen reviiirivaltausorganisaatioita. Tämähän merkitsee sitä, että näitten organisaatioiden välinen kilpailu tilasta ja resurseista kiihtyy. Kun se tarpeeksi kiihtyy, siitä on seurauksena se, että konfliktit lisääntyvät ja väestöryhmien, väestöjoukkojen hallinta saa tämmöisiä diktatorisia piirteitä. Ainakin se on hyvin lähellä aina jokaisessa tällaisessa tapahtumassa. Tässä katsannossa, jos tälle voidaan saada hyväksyntä ja ratifiointi mahdollisimman nopeasti mahdollisimman monen valtion toimesta, sen parempi, koska se

ehkä ratkaisee tämän kansainvälisen instrumentaation näissä asioissa. — 2 minuuttia 10 sekuntia tasan.

⁶ **Ulkoasiainministeri Erkki Tuomioja:** Arvoisa puhemies! Kun voimaantuloon vaadittavien ratifiointien määrä on 60, niistä on tämän päivän tiedon mukaan koossa jo 21. Varmaan tämän vuoden kuluessa pääsemme ehkä 30:een. Parhaimmassa tapauksessa tässä on sellainen momentum menossa, että ensi vuoden kuluessa voidaan saada tarvittava määrä allekirjoituksia.

Ed. Pulliainen esitti sinänsä hyvin mielenkiintoisia näkemyksiä siitä, mitkä tekijät lisäävät konflikteja maailmassa. Saatan olla tästä analyysistä aika pitkälle samaa mieltäkin. Mutta kun taas valitettavasti katsoo historiaan, niin huomattavasti vähäisemmällä väestömäärällä ja huomattavasti vähäisemmällä luonnonvarojen kulutuksella on kyllä kyetty syyllistymään aivan samantyyppisiin julmuuksiin ja ihmisoikeuksien loukkauksiin, joita varten tätä Kansainvälistä rikostuomioistuinta tarvitaan.

⁷ **Oikeusministeri Johannes Koskinen:** Arvoisa puhemies! Toisen maailmansodan jälkeen hän lähti liikkeelle eräänlainen yleismaailmallisen oikeuden vaatimus juuri julmien sotarikosten kohdalta. Nürnbergistä tuli tällainen virstanpylväs, jonka jälkeen kaikki on muuttunut ainakin tällaisessa oikeuspoliittisessa keskustelussa. Nyt vasta yli 50 vuoden keskustelujen jälkeen saavutetaan tällainen institutionaalimpi taso. Aikaisempia vaiheitahan on hallituksen esityksessä jo tarkasteltu. Tässä yhteydessä muistuttaisin yhdestä kohdasta, joka on Suomen osalta ikään kuin tienraivaajana ollut. Suomihan on tunnustanut entisen Jugoslavian alueen sotarikostuomioistuimen toimivallan ja velvoittautunut erillislainsäädännöllä yhteistyöhön sen kanssa entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän sotarikostuomioistuimen toimivallasta ja tuomioistuimelle annettavasta oikeusavusta annetussa laissa, joka käsiteltiin jo kuusi vuotta sitten.

Tänä vuonna aivan muutama viikko sitten Suomi konkreettisesti joutui vastaamaan huudostaan. Täällähän on käynnistetty kahden tuossa tuomioistuimessa tuomitun henkilön rangaistuksen täytäntöönpano. Suomelle varmasti tämän tyyppisissä tapauksissa jatkossakin löytyy käyttöä sen takia, että meillä on suhteellisen vähän

konfliktin osapuolina olleiden alueiden ja maiden väkeä asumassa Suomessa ja Suomen oloihin yleensäkin luotetaan. Siinä suhteessa pystytään turvallisesti ja tarkoitettulla tavalla tämän kaltaiset rangaistukset täytäntöönpanemaan. Niissä kuitenkin on toisaalta sovittava suhteellisista kvooteista, missä suhteessa Suomea voidaan velvoittaa. Kuitenkin tällaiset erityisvartioitavat vangit ovat suhteellisen kalliita ja hankalia valvottavia. Jugoslavian tuomioistuimen osalta ilmeisesti kahden henkilön vankeuden täytäntöönpano on riittävä Suomen osuudeksi, ja siitä pyritään suoriutumaan mahdollisimman hyvin.

Siinä vaiheessa, kun laajemmin yleismaailmallisia ratkaisuja tehdään, pitää sopia myös siitä, että sopimukseen osallistuvat valtiot myös vastaavat täytäntöönpanosta aikanaan, kun kansainvälisten sotarikostuomioistuinten päätökset vaativat täytäntöönpanoa. Sinänsä tämä sopimus johtaa olennaiseen parannukseen siinä pulmassa, joka on ollut ikuiselta tuntuva: kuka sen kansainvälisen oikeuden panee toimeksi.

⁸ **Kimmo Kiljunen /sd:** Arvoisa puhemies! Olisin vielä yhden ajatuksen tuonut esille koskien nimenomaan historiallista jatkumoa. Ministeri Koskinen viittasi siihen, että Nürnbergin oikeudenkäynti oli omalla tavallaan ensimmäinen kansainvälinen sotarikostuomioistuin. Sen luonne oli kuitenkin, että se oli voittajien tuomioistuin suhteessa hävinneisiin, mutta silloin 40-luvulla virisi keskustelu siitä, että perustettaisiin pysyvä kansainvälinen rikostuomioistuin. Valitettavasti kylmä sota tuli väliin, ja se kesti lähes puoli vuosisataa, mikä esti todella oikeudenkäytön kehittämisen tällä osa-alueella aina 90-luvulle asti. 90-luvulla sittemmin sekä Ruandan että Jugoslavian alueella olevien kansanmurhien ja sotarikosten vuoksi perustettiin erilliset sotarikostuomioistuimet, mutta niiden ongelmana on ollut juuri se, että ne on ad hoc -pohjaisesti, tilapäispohjaisesti, perustettu tiettyyn yksittäiseen kysymykseen. Silloin on puuttunut pysyvä tuomioistuinkäytäntö. Sen vuoksi tämä Rooman prosessi, joka sitten käynnistyi ja joka päättyi tähän sopimukseen vuonna 98, on ollut ratkaiseva. Nyt me saamme pysyvän instituution. Täällä käytettiin termiä, että se on ennalta ehkäisemässä kansanmurhia. Se on omalla tavallaan myöskin pelote, koska tiedetään, että se on pysyvä instituutio. Sitä ei tarvitse erikseen perustaa sillä tavalla valikoivasti, kuin nyt ehkä 90-luvulla valit-

tiin muutama kohde, vaan se koskee kaikkia kansanmurhia, se koskee kaikkia vakavia sotarikoksia ja rikoksia ihmisyyttä vastaan. Tässä mielessä tässä on erittäin merkittävästä päätöksestä kysymys.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

**13) Hallituksen esitys vuoden 2000 toiseksi lisätalousarvioksi
Hallituksen esitys vuoden 2000 toista lisätalousarviota koskevan hallituksen esityksen (HE 111/2000 vp) täydentämisestä**

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 111, 139/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 24/2000 vp
Lisätalousarvioaloite LTA 22, 23/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

Puhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 14.42.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen